

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ – Μ.Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

Σύγχρονες ελληνικές ευχετήριες κάρτες

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ – ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΕΥΧΕΤΗΡΙΕΣ ΚΑΡΤΕΣ

© Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης – Μ. Γ. Βαρβούνης
© ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ – ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ, Αθήνα 2021
Ιπποκράτους 8, Αθήνα 106 79
Τηλ.: 210-3615156, Fax: 210-3631100
e-mail: info@kardamitsa.gr
www.kardamitsa.gr

ISBN 978-960-354-530-9

Διατηρούμε όλα τα δικαιώματα, συγγραφικά και εκδοτικά, αυτού του βιβλίου. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε μέσο, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν.100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικά της αισθητικής εμφάνισης του έργου με φωτοτυπικό, ηλεκτρονικό ή οποιοδήποτε άλλο μέσο, χωρίς την προηγούμενη άδεια του Ινστιτούτου του Βιβλίου – Καρδαμίτσα, το οποίο εκπροσωπεί επίσης συγγραφείς και συντελεστές, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν.2121/1993.

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ – Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ

Σύγχρονες ελληνικές
ευχετήριες κάρτες

Λαογραφική Μελέτη

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ – ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ
ΑΘΗΝΑ 2021

Στις συζύγους μας Εύη και Μαρία

*Γιατί τόσο σ' αισθάνομαι δική μου
τόσο με την ψυχή μου ζυμωμένη,
που δεν ήξερα πλέον στη διαλογή μου
πώς να σε 'πω: γυναίκα μου ή ψυχή μου*

[Ανδρέας Λασκαράτος, *Εις Λονδίνον το 1851*
από τη συλλογή *Στιχουργήματα Διάφορα*, 1872]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11
Εισαγωγικά	15
Κεφάλαιο Πρώτο: Ιστορικά της κάρτας	27
Κεφάλαιο Δεύτερο: Είδη καρτών και ευχετικός λόγος	33
Α. Χριστουγεννιάτικες και Πρωτοχρονιάτικες κάρτες	33
Β. Ελληνικές κάρτες του Πάσχα	37
Γ. Κάρτες των ερωτευμένων (του δυτικού αγίου Βαλεντίνου: 14 Φεβρουαρίου)	40
Δ. Κάρτες για τη γιορτή της μητέρας	44
Ε. Κάρτες για άλλες περιστάσεις του κοινωνικού βίου	46
1. Για τη γέννηση και τη βάπτιση παιδιών	46
2. Για τις ονομαστικές γιορτές	46
3. Για τα γενέθλια	48
4. Για τον αρραβώνα και τον γάμο	49
5. Για τους ξενιτεμένους	49
6. Για τους στρατευμένους	50
7. Για επαγγελματικές και κοινωνικές επιτυχίες	52
8. Για συλλυπητήρια	52
9. Διάφορες	52
Στ. Βιβλιο-κάρτες	54
Ζ. Σελιδοδεικτο-κάρτες	62
Κεφάλαιο Τρίτο: Διακοσμήσεις των καρτών: μοτίβα και θέματα	65
Α. Εορταστικά σύμβολα και έργα ζωγραφικής	66
Β. Σχεδιαστικές απεικονίσεις και σκίτσα	74
Γ. Θρησκευτικά σύμβολα και εικόνες	80
Δ. Ερωτικά σύμβολα και σχέδια	86
Κεφάλαιο Τέταρτο: Χρήση και λειτουργικότητα των καρτών	91
Α. Παλαιότερες μορφές εθιμικής επικοινωνίας	92

B. Εκσυγχρονισμός και νεωτερικότητα	96
Γ. Αντικατάσταση των καρτών από ηλεκτρονικές κάρτες και μηνύματα	101
Επιλεγόμενα	105
Βιβλιογραφία	111
Ευρετήριο Ονομάτων και Τόπων.	121
Δείγματα σύγχρονων ελληνικών ευχετήριων καρτών.	127
Α. Χριστουγεννιάτικες κάρτες του εορταστικού Δωδεκαημέρου . . .	129
Β. Πασχαλινές κάρτες.	143
Γ. Ονομαστικές γιορτές.	153
Δ. Κάρτες γενεθλίων.	159
Ε. Γαμήλιες κάρτες.	165
ΣΤ. Κάρτες για γεννήσεις και βαπτίσεις.	170
Ζ. Κάρτες για τη γιορτή της Μητέρας	181
Η. Κάρτες για τη δυτική γιορτή του αγίου Βαλεντίνου	187
Θ. Κάρτες διάφορες	195
Ι. Βιβλιοκάρτες.	209

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αν εξαιρέσει κανείς σποραδικές αναφορές στη λαογραφική βιβλιογραφία, και τις σχετικές επιφυλλίδες του πρώτου εκ των συγγραφέων του παρόντος βιβλίου, ο οποίος εγκαινίασε ουσιαστικά τη μελέτη του θέματος στην ελληνική λαογραφική βιβλιογραφία, η λαογραφική μας έρευνα δεν έχει ασχοληθεί, μέχρι σήμερα, μεθοδικά και οργανωμένα με τις ευχετήριες κάρτες, τα ευχετικά τους κείμενα, τις ποικίλες διακοσμήσεις τους, αλλά και την τελετουργία της αποστολής και ανταλλαγής τους. Πρόκειται για ένα νεωτερικό λαογραφικό φαινόμενο, που εντάσσεται στα όρια της αστικής και νεωτερικής Λαογραφίας, το οποίο δεν έχει αρκούντως μέχρι σήμερα μελετηθεί από τη σύγχρονη ελληνική λαογραφική έρευνα.

Η παρούσα μελέτη στηρίχθηκε στο υλικό του αρχείου του πρώτου από τους συγγραφείς, ο οποίος επί χρόνια συνέλεγε ελληνικές ή χρησιμοποιημένες στην Ελλάδα κάρτες, με σκοπό τη συνολικότερη λαογραφική μελέτη τους. Στηρίχθηκε επίσης στη μελέτη της σχετικής πλούσιας διεθνούς βιβλιογραφίας, δεδομένου ότι οι κάρτες αποτέλεσαν μέχρι σήμερα προσφιλές θέμα της ευρωπαϊκής και της αμερικανικής, κυρίως, Λαογραφίας, στα πλαίσια της μελέτης των νεωτερικών μορφών και εκδηλώσεων του λαϊκού πολιτισμού. Και τούτο επειδή, πέρα από την εθιμική χρήση τους και τις τυχόν συναισθηματικές διαστάσεις της, αποτελούν και πεδίο έρευνας για τη γενικότερη επίδραση του «ψηφιακού μετασχηματισμού» της κοινωνίας μας, και των επιδράσεών του σε καθιερωμένες ήδη μορφές συλλογικής έκφρασης και δράσης.

Καθώς συνδέονται με οριακές, διαβατήριες και μεταβατικές στιγμές της συλλογικής, της ατομικής και της οικογενειακής ζωής των ανθρώπων, οι κάρτες είναι ιδιαίτερος αγαπητός, και παρά τις ποικίλες τεχνολογικές και πολιτισμικές αλλαγές της (μετα)νεωτερικότητας συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται, και φυσικά να είναι αναγνωρίσιμες. Και αυτή η πραγματικότητα συντελεί ώστε η λαογραφική μελέτη

τους να παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη σύγχρονη αστική και νεωτερική Λαογραφία, καθώς συνδέεται με το σπουδαίο ζήτημα της διαχείρισης του πολιτισμικού αποθέματος από τη σύγχρονη κοινωνία, με βάση και τις τεχνολογικές αλλαγές και κατακτήσεις, που δημιουργούν και συγκροτούν καθημερινά ένα νέο πεδίο συλλογικής κοινωνικής και πολιτισμικής δράσης και δημιουργίας.

Φυσικά, το υλικό που χρησιμοποιείται εδώ είναι ενδεικτικό, καθώς η ίδια η φύση του δεν επιτρέπει την πλήρη και εξαντλητική καταγραφή και γνώση του. Άλλωστε κάτι τέτοιο δεν χρειάζεται, καθώς θα κατέληγε σε επαναλήψεις εκφράσεων και διαπιστώσεων, χωρίς ουσιαστική σημασία. Σε περιπτώσεις θεμάτων όπως οι κάρτες, που έχουν εκδοθεί και ανταλλαχθεί σε εξαιρετικά μεγάλους αριθμούς, η δειγματοληπτική εξέταση αρκεί για να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα, αρκεί το χρησιμοποιούμενο δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό. Αυτό φροντίσαμε να κάνουμε, στηριζόμενοι σε ένα υλικό που συλλέχθηκε κατά βάση στη δεκαετία του 1990, αλλά εμπλουτιζόταν συνεχώς κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αι., ώστε να στηρίζει με επάρκεια τη μελέτη των καρτών και των παραμέτρων που προσδιορίζουν τον σχεδιασμό, την παραγωγή, την αγορά και τη χρήση τους, αλλά και την εξέλιξη όλων αυτών των θεμάτων στις μέρες μας, λόγω της εισαγωγής νέων τεχνολογιών, που πρόσφεραν τη δυνατότητα της αντικατάστασής τους, ή της εναλλακτικής χρήσης των ψηφιακών ισοδυνάμων τους.

Στη διάρκεια της έρευνας και της μελέτης του υλικού, ιδιαίτερος χρήσιμες ήταν οι θεωρίες για τον υλικό πολιτισμό, τη «ζωή» των πραγμάτων, τη φόρτιση και τη σημασιοδότησή τους ως μνημονικών τόπων και την αλληλεπίδρασή τους προς την κοινωνία που τα χρησιμοποιεί, των οποίων αναφορά γίνεται στην εισαγωγή του παρόντος βιβλίου, καθώς χρησιμοποιήθηκαν στην προσπάθειά μας να μελετήσουμε και να ερμηνεύσουμε το αντικείμενό μας. Όπως προαναφέρθηκε, η προγενέστερη ελληνική βιβλιογραφία είναι πενιχρή, ενώ η ξένη, λαογραφική και ανθρωπολογική, πλούσια μεν, αλλά σχετικά μονομερής, καθώς επικεντρώνεται είτε σε πρακτικά και περιγραφικά, είτε σε ζητήματα ταυτοτήτων και ερμηνείας κοινωνικών και καλλιτεχνικών πρακτικών. Οπωσδήποτε, από τη βιβλιογραφία αυτή απουσίαζε μια συστηματική λαογραφική μελέτη των ελληνικών καρτών, κενό το οποίο έρχεται να καλύψει η μετά χείρας μελέτη.

Θέλουμε θερμά να ευχαριστήσουμε τόσο τους πληροφορητές μας, όσο και την Επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης κυρία Νάντια Μαχά και τον Επίκ. Καθηγητή Αστικής

Λαογραφίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γιώργο Κούζα, για την συμβολή τους στη βιβλιογραφική ενημέρωση της μελέτης μας, τον τέως Αναπλ. Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου κ. Αριστείδη Δουλαβέρα για τη βοήθειά του, αλλά και όλους τους συναδέλφους με τους οποίους κατά καιρούς είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε ορισμένα σημεία της. Ιδιαίτέρως ευχαριστούμε τον εκδότη μας κ. Θάνο Ψυχογιό, που δέχθηκε να συμπεριλάβει το βιβλίο μας στη φιλόξενη αγκαλιά των εκδόσεων «Ινστιτούτο του Βιβλίου – Καρδαμίτσα», και συνεργάστηκε μαζί μας άψογα για το τελικό εκδοτικό και εκτυπωτικό αποτέλεσμα.

Μία ακόμη ακροτελεύτια σημείωση: το βιβλίο αυτό πήρε την τελική μορφή του από τον Μάρτιο ως τον Μάιο του 2020, σε εποχή απομόνωσης και γενικής κατήφειας, λόγω της επιδημίας του κορονοϊού Covid-19, που έπληττε τότε όχι μόνο τη χώρα μας, αλλά και όλη την Ευρώπη και την υφήλιο, αφήνοντας πίσω του δεκάδες χιλιάδες νεκρούς. Ας θεωρηθεί ελάχιστη απόδειξη του σθένους που μπορεί να προσδώσει στον άνθρωπο η έρευνα, η συγγραφή και εν γένει η πνευματική εργασία, η οποία αποτελεί αγαπημένο και ασφαλές καταφύγιο σε καιρούς δυσχειμέριους.

Αθήνα, Άνοιξη 2020

Μ. Α. Α. – Μ. Γ. Β.

Στο βιβλίο αυτό εξετάζονται οι ελληνικές ευχετήριες κάρτες, τα ευχετικά τους κείμενα, οι ποικίλες διακοσμήσεις τους, αλλά και η τελετουργία της αποστολής και ανταλλαγής τους. Στηρίχθηκε σε μια σειρά δειγμάτων καρτών, αλλά και στη μελέτη της σχετικής πλούσιας διεθνούς βιβλιογραφίας, δεδομένου ότι οι κάρτες αποτέλεσαν μέχρι σήμερα προσφιές θέμα της ευρωπαϊκής και της αμερικανικής, κυρίως, λαογραφίας, στα πλαίσια της έρευνας των νεωτερικών μορφών και εκδηλώσεων του λαϊκού πολιτισμού. Και τούτο επειδή, πέρα από την εθιμική χρήση τους, και τις τυχόν συναισθηματικές διαστάσεις της, αποτελούν και πεδίο έρευνας για τη γενικότερη επίδραση του «ψηφιακού μετασχηματισμού» της κοινωνίας μας και των επιδράσεών του σε καθιερωμένες ήδη μορφές συλλογικής έκφρασης και δράσης.

Καθώς οι κάρτες συνδέονται με οριακές, διαβατήριες και μεταβατικές στιγμές της συλλογικής, της ατομικής και της οικογενειακής ζωής των ανθρώπων, είναι ιδιαίτερος αγαπητός. Παρά τις ποικίλες τεχνολογικές και πολιτισμικές αλλαγές της (μετα)νεωτερικότητας συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται, και φυσικά να είναι αναγνωρίσιμες. Αυτή η πραγματικότητα συντελεί ώστε η λαογραφική μελέτη τους να παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη σύγχρονη αστική και νεωτερική λαογραφία. Και αυτό γιατί συνδέεται με το σπουδαίο ζήτημα της διαχείρισης του πολιτισμικού αποθέματος από τη σύγχρονη κοινωνία, με βάση και τις τεχνολογικές αλλαγές και κατακτήσεις, που δημιουργούν και συγκροτούν καθημερινά ένα νέο πεδίο συλλογικής κοινωνικής και πολιτισμικής δράσης και δημιουργίας.

ISBN 978-960-354-530-9

9 789603 545309